Εισαγωγή

Ο εθνικισμός παραμένει αδιαμφισβήτητα συνδεμένος με την πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα της Κύπρου. Αν το φαινόμενο χαρακτηρίζεται από κάποια ιδιαιτερότητα μέσα στο κυπριακό πλαίσιο, αυτή εντοπίζεται στη διατήρηση και αναπαραγωγή του Κυπριακού Προβλήματος ως το κυρίαρχο πολιτειακό και πολιτικό ζήτημα στο νησί τουλάχιστον από τη δεκαετία του ’50, παρά στην κυριαρχία των εθνικών ταυτοτήτων, τη διατήρηση του εθνικού πολιτικού λόγου ή την αναπαραγωγή εθνικών μύθων, αφού αυτές οι εκφάνσεις του εθνικισμού αναπαράγονται μέσα από τις δομές κάθε μοντέρνου έθνους-κράτους και την καθημερινότητα που τις περιβάλλει. Η διαδικασία εδραίωσης του Κυπριακού ως αναπόσπαστου κομματιού της κυπριακής καθημερινότητας παραμένει αλληλένδετη με την υποβάθμιση των κοινωνικών διεκδικήσεων στο νησί, διαμεσολαβώντας πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές αντιφάσεις μέσα από μία ατελείωτη επίκληση για εθνική ενότητα, μπροστά στο αγεφύρωτο «εθνικό πρόβλημα». Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η πολυτέλεια της πολιτικής δραστηριοποίησης ανεξάρτητα από το Κυπριακό Πρόβλημα αποδεικνύεται επανειλημμένα ως ένα εξαιρετικά δύσκολο, αν όχι ακατόρθωτο εγχείρημα, με την ανάγκη κάποιας τοποθέτησης απέναντι του να παίρνει τη μορφή επιβεβλημένης συνθήκης παρά προσωπικής ή συλλογικής επιλογής.

Για τον μικρό (ελληνο)κυπριακό αντιεθνικιστικό ριζοσπαστικό χώρο, η αποδόμηση της μοντέρνας κυπριακής εμπειρίας προϋπέθετε την κριτική ανάλυση του εθνικισμού τόσο σε θεωρητικό όσο και σε ιστορικό επίπεδο, διαμορφώνοντας παράλληλα νέες αναγνώσεις του Κυπριακού Προβλήματος. Ένα σημαντικό κομμάτι των θεωρητικών κειμένων της (ελληνο)κυπριακής εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς και του αντιεξουσιαστικού χώρου καταπιάστηκε ιστορικά με τη θεωρητική ανάλυση, καταγραφή και προώθηση της κυπριακής ταυτότητας, χρησιμοποιώντας διάφορους όρους αναφοράς, συχνά παρμένους από την ακαδημαϊκή έρευνα και πολιτική ρητορική της περιόδου, όπως για παράδειγμα οι όροι «κυπριακή συνείδηση», «κυπριωτισμός», «κυπριακότητα» και «κυπροκεντρισμός». Οι όροι αυτοί έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο ως αναφορές σε θεωρητικά σχήματα που προσπαθούν να αναπτύξουν πολιτικές, κοινωνιολογικές και ιστορικές αναλύσεις ανεξάρτητες από την κυρίαρχη ελληνοκυπριακή εθνικιστική αφήγηση, όσο και ως ιδεολογικοί όροι αυτοαναφοράς, σηματοδοτώντας συνήθως την αντίθεση στον ελληνοκυπριακό και τουρκοκυπριακό εθνικισμό, την υποστήριξη της επανένωσης του νησιού με βάση τη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία και γενικότερα την ταύτιση με τον γεωγραφικό χώρο και το πολιτιστικό πεδίο της Κύπρου στο σύνολό του.

Μπορούμε να αναφέρουμε εδώ, μεταξύ άλλων, τα διάφορα κείμενα που εκδόθηκαν στο αριστερό περιοδικό «Εντός των Τειχών» (1985-90) και το αναρχικό περιοδικό «Τραίνο στην Πόλη» (1987-94), το περιοδικό «Εξ Υπαρχής» (1999-04), το οποίο αποτέλεσε σημαντικό χώρο συζήτησης κυπροκεντρικών ιδεών στις αρχές του 21ου αιώνα, καθώς και την μπροσούρα «Κυπριακή Συνείδηση: Διάλογος για μια Εμπειρία Χωρίς Όνομα» του Αντρέα Παναγιώτου που εκδόθηκε το 1992. Οι κυπροκεντρικές προσεγγίσεις χαρακτηρίζονται συχνά (αν και όχι απόλυτα) από την κριτική προσέγγιση ως προς το ρόλο του ελληνοκυπριακού και του τουρκοκυπριακού εθνικισμού στη διαμόρφωση των ιστορικών γεγονότων στο νησί, από την θεωρητικοποίηση ενός κυπροκεντρικού ιστορικού υποκειμένου το οποίο τοποθετείται διαλεκτικά σε μία θέση αντίστασης σε σχέση με τον ελληνοκυπριακό και τουρκοκυπριακό εθνικισμό, καθώς και από την παραγωγή μιας νέας γενεαλογίας βασισμένη πάνω σε αυτή τη διαλεκτική, όπου ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα αποκτούν νέο νόημα μέσα από καινούργιες αναγνώσεις της μοντέρνας κυπριακής ιστορίας.

Οι συγκεκριμένες ιδεολογικές τάσεις διαμορφώθηκαν αρχικά μέσα στον απόηχο του 1974 και συγκεκριμένα τις δεκαετίες του ’70, ’80 και ’90, περίοδο κατά την οποία νέες πολιτικές ιδέες έκαναν την εμφάνιση τους στην Κυπριακή Δημοκρατία, επηρεασμένες από τα διάφορα ρεύματα της νέας

αριστεράς που αναπτύσσονταν στις δυτικές χώρες τις δεκαετίες του ’60 και ’70. Μέσα σε αυτό το μεταπολεμικό ρεύμα πολιτικοποίησης έκανε για πρώτη φορά την εμφάνιση του ο αναρχισμός στο νησί, ενώ παράλληλα εμφανίστηκαν φεμινιστικές, τροτσκιστικές και μαοϊκές οργανώσεις και ομάδες, οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν κυρίως έξω από τις κρατικές πολιτικές διαδικασίες. Μετά από πολλαπλές ιδεολογικές διαμάχες και θεωρητικές αντιπαραθέσεις με τις διάφορες τάσεις του αριστερού ελληνοκυπριακού εθνικισμού, οι κυπροκεντρικές θέσεις κατάφεραν, αν όχι να κυριαρχήσουν, τουλάχιστον να ταυτιστούν με τον ριζοσπαστικό (ελληνο)κυπριακό χώρο και να παραμείνουν αναπόσπαστο κομμάτι του.

Οι ριζοσπαστικές αντιεθνικιστικές προσεγγίσεις δεν είχαν παρ’ όλα αυτά περιοριστεί ιστορικά στις κυπροκεντρικές πολιτικές και θεωρητικές αναλύσεις που αναπτύχθηκαν γύρω από την κυπριακή ταυτότητα. Μία πιο περιεκτική ανάγνωση του θεωρητικού και πολιτικού υλικού του κυπριακού ριζοσπαστικού χώρου αναδεικνύει μια σειρά κειμένων τα οποία αποκλείουν από τις κυρίαρχες κυπροκεντρικές προσεγγίσεις, τόσο στην έμφαση της κριτικής τους, όσο και στους θεωρητικούς τους προσανατολισμούς. Η συλλογή αυτή έχει ως στόχο να κάνει προσιτό το περιεχόμενο αυτών των κειμένων σε ένα νέο κοινό, φέρνοντας στην επιφάνεια τις εναλλακτικές ριζοσπαστικές προσεγγίσεις μέσα από τις οποίες ο (ελληνο)κυπριακός ριζοσπαστικός χώρος έχει αναλύσει και αποδομήσει το Κυπριακό Πρόβλημα, καθώς και την κυπριακή εμπειρία γενικότερα.

Διαδικασία Επιλογής

Η επιλογή των κειμένων εξαρτήθηκε από μια σειρά βασικών κριτηρίων. Πρώτον, τα κείμενα έπρεπε να επικεντρώνονται στο Κυπριακό Πρόβλημα και να εκφράζουν μια κριτική οπτική που να πηγάζει από τις πολιτικές παραδόσεις του κυπριακού εξωκοινοβουλευτικού ριζοσπαστικού χώρου, όπως ο μαρξισμός, ο αναρχισμός ή η αντιεξουσία. Δεύτερον, τα κείμενα έπρεπε να μην εντάσσουν την έννοια του «έθνους» (ή του «λαού») στο επίκεντρο της ανάλυσής τους, τοποθετώντας τα έξω από μια εθνική ανάγνωση του Κυπριακού Προβλήματος. Τρίτον, τα κείμενα έπρεπε να εμπεριέχουν ανάλυση και όχι απλά πολιτική ρητορική. Τέταρτον, αποκλείστηκαν κείμενα που εστίαζαν σε έννοιες της κυπριακής ταυτότητας, καθώς βασίζονται πάνω στην έννοια ενός κυπριακού λαού που συνδέεται με μια εναλλακτική φαντασιακή κοινότητα. Για αυτόν τον λόγο, η συμπερίληψή τους θα ερχόταν σε αντίθεση με το δεύτερο βασικό κριτήριο επιλογής. Αξίζει να αναφερθεί εδώ πως η έκδοση ανθολογίας κυπροκεντρικών κειμένων το 2022[1)] έχει κάνει διαθέσιμα κάποια από τα πιο σημαντικά κυπροκεντρικά κείμενα σε ένα ευρύτερο κοινό, καλύπτοντας το κενό που υπήρχε στη βιβλιογραφία.

Πέρα από την ικανοποίηση των βασικών κριτηρίων επιλογής, η ιδεολογική συνοχή δεν έπαιξε κάποιο ρόλο. Αντίθετα, η συλλογή παρουσιάζει κείμενα με διαφορετικές οπτικές, ιδεολογικές καταβολές και θεωρητικές αφετηρίες. Αυτή η ετερογένεια αντανακλά το γενικότερο πνεύμα αυτής της έκδοσης, η οποία έχει ως στόχο να διευρύνει τη συζήτηση γύρω από το Κυπριακό Πρόβλημα μέσω της συμπερίληψης ριζοσπαστικών αναλύσεων, παρά την προώθηση μιας συγκεκριμένης ερμηνείας. Στην αρχική της σύλληψη, η συλλογή είχε ως στόχο να παρουσιάσει ριζοσπαστικά κείμενα από όλη τη σύγχρονη κυπριακή ιστορία, συμπεριλαμβανομένων κειμένων που κυκλοφόρησαν από το «Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου» (1926-44) και το «Τροτσκιστικό Κόμμα Κύπρου» (1947-49).[2)] Ωστόσο, αυτό αποδείχθηκε δύσκολο λόγω της απουσίας κειμένων από τις δεκαετίες του ’50 και του ’60 που να πληρούν τα κριτήρια επιλογής. Η απόφαση να επικεντρωθεί η συλλογή στην περίοδο μετά το 1974 επέτρεψε μια πιο εστιασμένη δημοσίευση που συνδέεται αμεσότερα με τη σημερινή πολιτική πραγματικότητα στην Κύπρο. Καθώς τα κείμενα που παρουσιάζονται εδώ γράφτηκαν μετά την de facto διχοτόμηση του νησιού, επικεντρώνονται σε θέματα και προβληματισμούς που παραμένουν επίκαιροι σήμερα, καθιστώντας τα κείμενα πιο προσιτά. Ένα άλλο σημείο που πρέπει να επισημανθεί είναι η απουσία τουρκοκυπριακών κειμένων από αυτή τη συλλογή, καθώς και κειμένων που εκδόθηκαν από Κύπριους μετανάστες.[3)] Επομένως, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αυτή η συλλογή αντικατοπτρίζει πρωτίστως εξωκοινοβουλευτικές ριζοσπαστικές ιδέες εντός της ελληνοκυπριακής

κοινότητας του νησιού, οι οποίες αναπτύχθηκαν κυρίως μέσα στην Κυπριακή Δημοκρατία μετά το 1974.

Ο εντοπισμός των κειμένων βασίστηκε σε μακροχρόνια αρχειακή έρευνα βασισμένη στο αρχείο που διατηρούσε η ομάδα «Συσπείρωση Ατάκτων» στον κοινωνικό χώρο «Καϊμάκκιν» στη Λευκωσία, ιδιωτικά αρχεία ατόμων που πολιτικοποιούνται στον εξωκοινοβουλευτικό χώρο, καθώς και στο υλικό που έχει αρχειοθετηθεί στο Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο (movementsarchive.org). Τα κύρια πολιτικά περιοδικά που εξετάστηκαν ήταν οι «Μαύρες Πινελιές», το «Εντός των Τειχών», το «Τραίνο στην Πόλη», το «Θκιάνεμα» , το «Χάτε-Hade», το «Εξ Υπαρχής», το «Καλέμι», το «Διαδικτυακό Περιοδικό Φάλιες», ο «Βουκώλος», το περιοδικό «Φάλιες OFFLINE», η «Ανατροπή», το «Μαθητικό Περιοδικό Σκαπούλα», η «Εντροπία» και το "Antifa Tropikal", καθώς και οι εφημερίδες «Σοσιαλιστική Έκφραση», «Εργατική Δημοκρατία» και «Ανάφεντος»,[4] ενώ εξετάστηκε επίσης σημαντικός αριθμός πολιτικών φυλλαδίων, μπροσούρων και διαδικτυακών άρθρων. Τα κείμενα που παρουσιάζονται ψηφιοποιήθηκαν με βάση το πρωτότυπο υλικό, με εξαίρεση τα κείμενα που εκδόθηκαν μετά το 2009, τα οποία είχαν ήδη κυκλοφορήσει σε ψηφιακή εκδοχή. Για την μπροσούρα «Η Κύπρος, το Εθνικό και ο Εθνικισμός: Μία Ελευθεριακή Ανάλυση» βασιστήκαμε πάνω στην έκδοση της «Ανοιχτής Συνέλευσης Αγώνα Άνω Πόλης», που κυκλοφόρησε το 2018.[5]

Η ορθογραφία και η γραμματική των κειμένων που συγκεντρώθηκαν επιχειρήθηκε να διατηρηθεί στην αρχική τους εκδοχή, με εξαίρεση κάποιες μικροδιορθώσεις. Έχουν προστεθεί υποσημειώσεις σε διάφορα σημεία, προσφέροντας πρόσθετες πληροφορίες. Αυτές οι υποσημειώσεις συνοδεύονται από ένα σχόλιο που εξηγεί ότι η υποσημείωση προέρχεται από την ομάδα επιμέλειας. Οι υπόλοιπες υποσημειώσεις αποτελούν μέρος των πρωτότυπων κειμένων. Παρά την παρουσίαση κάθε κειμένου στην εισαγωγή, έχουν προστεθεί συμπληρωματικά εισαγωγικά σημειώματα στην αρχή του κάθε κειμένου.

Σύντομη Καταγραφή του Ελληνοκυπριακού Ριζοσπαστικού Χώρου[6]

Η ιστορία του εξωκοινοβουλευτικού χώρου της Κύπρου δεν έχει ακόμα γραφτεί. Αυτό που έχουμε στη διάθεση μας είναι μια συλλογή αποσπασματικών ακαδημαϊκών συνεισφορών, πρωτογενών πηγών και περιστασιακής κάλυψης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που δεν μπορούν ωστόσο απλώς να μετατραπούν σε μια γενικευμένη ιστορική αφήγηση. Η κατανόηση και ανάλυση της εξέλιξης του κυπριακού εξωκοινοβουλευτικού ριζοσπαστικού χώρου προϋποθέτει τόσο μια λεπτομερή επίγνωση της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας της Κύπρου, όσο και μια γενικευμένη πρόσβαση στην «εσωτερική» γνώση του ίδιου του χώρου. Μια τέτοια ανάλυση προϋποθέτει, με τη σειρά της, συστηματική ιστορική έρευνα που εκτείνεται πέρα από τα όρια του κυπριακού ριζοσπαστικού χώρου καθαυτού. Αυτό που επιχειρείται πιο κάτω δεν είναι μια ιστορική ανάλυση, αλλά μια πρώτη σύντομη καταγραφή πολιτικών ομάδων και γεγονότων που εκτυλίχθηκαν μέσα σε αυτόν τον χώρο μετά το 1974. Η παρουσίαση αυτή οργανώθηκε σε περιόδους, με βάση το διαθέσιμο αρχειακό υλικό και τις προσωπικές μου γνώσεις. Ελπίζω πως η πιο κάτω παρουσίαση θα μπορέσει να αντικατασταθεί στο μέλλον με μια ανάλυση ικανή όχι απλώς να καταγράψει, αλλά και να εξηγήσει την ιστορική εξέλιξη αυτού του πολιτικού χώρου.

Πρώτη Περίοδος (1974-1994)

Τα γεγονότα του 1974 δημιούργησαν μια άνευ προηγουμένου κρίση στην Κυπριακή Δημοκρατία σε πολλαπλά επίπεδα. Η ακεραιότητα του κράτους αμφισβητήθηκε άμεσα από την τουρκική εισβολή και το πραξικόπημα της ελληνικής χούντας. Η κατοχή του ενός τρίτου του εδάφους του νησιού και η βίαιη εκτόπιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δημιούργησαν παράλληλα μια τεράστια ανθρωπιστική κρίση, με έναν στους τρεις Κύπριους να εκτοπίζεται από την εστία του, οδηγώντας στη δημιουργία δύο εθνικά ομογενοποιημένων περιοχών, που χώριζαν απόλυτα τις δύο κοινότητες

μέχρι το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003. Η απώλεια γης και υποδομών δημιούργησε μια πρωτάκουστη οικονομική κρίση στην Κυπριακή Δημοκρατία, μειώνοντας την παραγωγική ικανότητα της χώρας στη γεωργική και βιομηχανική παραγωγή, θέτοντας τα θεμέλια για τη μετέπειτα στροφή της προς μια οικονομία υπηρεσιών. Ως αποτέλεσμα του πολέμου, ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού προλεταριοποιήθηκε, μια διαδικασία που φαίνεται να πυροδότησε τη μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας, αλλοιώνοντας σε μικρό χρονικό διάστημα τις κυρίαρχες έμφυλες σχέσεις, διαβρώνοντας παράλληλα τις παραδοσιακές αξίες.

Σε σχέση με το Κυπριακό Πρόβλημα, η ισορροπία δυνάμεων μετατοπίστηκε υπέρ της Τούρκικης Δημοκρατίας, με την ελληνοκυπριακή κοινότητα να χάνει το στρατιωτικό πλεονέκτημα που απολάμβανε έναντι της τουρκοκυπριακής κοινότητας μετά τη διακοινοτική βία της δεκαετίας του ’60. Ωστόσο, η διπλωματία αντικατέστησε τη στρατιωτική εμπλοκή, με την Κυπριακή Δημοκρατία να χρησιμοποιεί την επιρροή της ως αναγνωρισμένο κράτος για να εμποδίσει την αναγνώριση τουρκοκυπριακού κράτους, συνεχίζοντας με επιτυχία το πολιτικό και οικονομικό εμπάργκο που επέβαλε στην τουρκοκυπριακή κοινότητα την προηγούμενη δεκαετία. Αντίθετα, η τουρκοκυπριακή ηγεσία είχε ως στόχο την ίδρυση δικού της αναγνωρισμένου κράτους στο νησί, συνεχίζοντας την πολιτική του ταξίμ (διχοτόμηση), χτισμένη πάνω στα λάφυρα του πολέμου και στον de facto έλεγχο του βόρειου τμήματος του νησιού, δημιουργώντας τις δικές της διοικητικές δομές. Η νέα πολιτική πραγματικότητα άλλαξε ριζικά το θεσμικό πλαίσιο για την επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος. Οι συμφωνίες υψηλού επιπέδου του 1977 καθιέρωσαν τη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία ως το συμφωνημένο μοντέλο για τη μελλοντική επανένωση του νησιού, αντικαθιστώντας το δικοινοτικό ενιαίο κράτος του 1960. Παρά την καθιέρωση του ομοσπονδιακού μοντέλου ως συμφωνημένου πλαισίου για την επίλυση της διαμάχης, οι πολιτικές ηγεσίες των δύο κοινοτήτων πρότειναν διαφορετικά, ακόμη και αντιφατικά οράματα σχετικά με τις δομές που θα συνόδευαν μια τέτοια ομοσπονδία. Διαφορετικές προσεγγίσεις γύρω από την ομοσπονδία εμφανίστηκαν και στις δύο κοινότητες, που κυμαίνονταν από την αποδοχή της ως αναγκαιότητα, μέχρι και την απερίφραστη καταδίκη της ως προοπτική.

Αυτό το μεταβαλλόμενο πλαίσιο συνοδεύτηκε από μια παράλληλη ιδεολογική κρίση. Με την επίτευξη του τουρκοκυπριακού εθνικιστικού στόχου της διχοτόμησης, μπήκε ταυτόχρονα η ταφόπλακα στον ελληνοκυπριακό εθνικιστικό στόχο για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Στο πεδίο του δημόσιου λόγου, η ένωση είχε διατηρηθεί και στις δύο παραλλαγές του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, συνεχίζοντας να οριοθετεί το όραμα της κοινότητας στην ελληνοκυπριακή πολιτική ζωή μέχρι και το 1974. Για τους Γριβικούς, που αντιπροσώπευαν την πιο ακραία εθνικιστική τάση, η ένωση παρέμεινε άμεσος πολιτικός στόχος, ενώ για την κυρίαρχη παράταξη των Μακαριακών, που υποστήριξε δημόσια τη διατήρηση ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, η ένωση παρέμεινε ως ένας αφηρημένος, μακροπρόθεσμος στόχος στις ιδεολογικές της διατυπώσεις. Η συμμετοχή της Γριβικής παράταξης στο πραξικόπημα, το οποίο πυροδότησε την τούρκικη εισβολή, οδήγησε στην εξίσωση του ενωτισμού με τον φανατισμό, τον εξτρεμισμό και την προδοσία, οδηγώντας στην εγκατάλειψή του από τον δημόσιο πολιτικό λόγο. Αυτή η εγκατάλειψη, ωστόσο, εκτόπισε επίσης το κυρίαρχο ιδεολογικό όραμα της ελληνοκυπριακής κοινωνίας από τη δημόσια σφαίρα, ένα όραμα που παρουσίαζε την ιστορική πορεία του νησιού εξελικτικά, με τελευταίο στάδιο την τελική εθνική «ολοκλήρωση» της ελληνοκυπριακής κοινότητας.

Ανάλογη ιδεολογική κρίση εξελισσόταν και στην ελληνοκυπριακή αριστερά. Για το ΑΚΕΛ, που παρέμενε κυρίαρχο στον χώρο της κυπριακής αριστεράς από τα τέλη της δεκαετίας του ’40, η Κύπρος βρισκόταν σε έναν αγώνα εθνικής αυτοδιάθεσης μετά την ανεξαρτησία της, παλεύοντας ενάντια στις δυνάμεις του ιμπεριαλισμού. Από την οπτική της ηγεσίας του κόμματος, αυτή η συνθήκη προϋπέθετε τη διατήρηση της εθνικής ενότητας ενάντια στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις, ενώ η επίτευξη της αυτοδιάθεσης παρουσιαζόταν ως βασική προϋπόθεση για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Μέσα από αυτή την λογική, το ΑΚΕΛ υποστήριξε το κράτος σε όλες

τις βίαιες εξελίξεις της δεκαετίας του ’60, προωθώντας τις προσπάθειες της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης να επιλύσει τη σύγκρουση με όρους ευνοϊκούς προς την ελληνοκυπριακή πλευρά. Ενώ ο ρόλος που έπαιξε η Ελλάδα στην de facto διχοτόμηση του νησιού εξάτμισε κάθε προσδοκία ή υποστήριξη για την ένωση, μια παράλληλη απογοήτευση, αν και σε μικρότερο επίπεδο, φαίνεται να εκτυλισσόταν και στο χώρο της αριστεράς, με το ΑΚΕΛ να διακηρύσσει τη λύση του Κυπριακού ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κυπριακής κοινωνίας, μετατοπίζοντας τη δυνατότητα μιας μετακαπιταλιστικής κοινωνίας σε ένα άγνωστο, απρόβλεπτο και απροσδιόριστο μέλλον.

Το ιδεολογικό κενό που δημιούργησε η παρακμή του ελληνοκυπριακού εθνικισμού καλύφθηκε από τον κυπριωτισμό στις δεκαετίες του ’70 και του ’80, μια ιδεολογία που υποστήριζε ανοικτά την ανεξαρτησία της Κύπρου και η οποία συνδέθηκε πρωτίστως με το πολιτικό κέντρο και την αριστερά. Σε γενικές γραμμές, ο κυπριωτισμός στήριξε τις θέσεις του στην αρχή «ότι η Κύπρος έχει τον δικό της sui generis χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια οντότητα που είναι ανεξάρτητη από τις μητέρες πατρίδες των δύο βασικών κοινοτήτων του νησιού, δηλαδή την Ελλάδα και την Τουρκία».[7)] Σε επίπεδο πολιτικού λόγου και δημόσιου συμβολισμού, αυτές οι ιδεολογικές αλλαγές είχαν τη σημασία τους, καθώς η σημαία και τα σύμβολα του κυπριακού κράτους ενσωματώθηκαν μέσα σε έναν ευρύτερο πατριωτικό συμβολισμό, ενώ η ανεξαρτησία της Κύπρου άρχισε να εορτάζεται δημόσια ως μνημειώδες ιστορικό γεγονός. Η ιδεολογική αυτή στροφή αντικατόπτριζε τη γενικότερη στροφή προς την υποστήριξη του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, αλλά και την ταύτιση της ελληνοκυπριακής κοινότητας με αυτό. Το ότι εμφανιζόταν μια νέα πολιτική συναίνεση ήταν εμφανές από τη μορφή που πήρε ο (δεξιός) ελληνοκυπριακός εθνικισμός όταν επανεμφανίστηκε σαν σημαντικός πολιτικός πόλος τη δεκαετία του ’90. Ενώ ο εθνικός, πολιτιστικός και κοινωνικός χαρακτήρας του κράτους παρέμενε πεδίο σφοδρής διαμάχης μεταξύ κυπριωτιστών και εθνικιστών, η αποδοχή ύπαρξης ενός ανεξάρτητου (ελληνο)κυπριακού κράτους δεν αμφισβητούταν πλέον από τις πολιτικές δυνάμεις εντός της κοινότητας.

Η ιδεολογική κρίση που συνόδευσε τα γεγονότα του 1974 επέτρεψε την επανερμηνεία του παρελθόντος και τη διαμόρφωση εναλλακτικών οραμάτων για το μέλλον. Η μετά το 1974 περίοδος χαρακτηρίστηκε από μια σταδιακή διάβρωση της ιδεολογικής ορθοδοξίας, η οποία εκφράστηκε μέσα από την εμφάνιση ριζοσπαστικών εξωκοινοβουλευτικών ομάδων, σηματοδοτώντας μια σαφή στροφή σε σχέση με την εξωκοινοβουλευτική στασιμότητα της δεκαετίας του ’60. Αυτές οι ομάδες παρουσίασαν ένα νέο κύμα πολιτικών ιδεών, που κυμαίνονταν από τον φεμινισμό, την οικολογία και τον τροτσκισμό, μέχρι τον αναρχισμό και τον κοινωνικό φιλελευθερισμό. Κατά την πρώτη δεκαετία μετά το 1974 μπορούμε επίσης να σημειώσουμε την ύπαρξη μικρών ομάδων και εκδόσεων που διατηρούσαν μια έντονη ελληνοκυπριακή ενωτική εθνικιστική τάση. Αυτό το ρεύμα συνδέθηκε αρχικά με την «Ανασύσταση του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου» (1975-77), ενός μικρού μαοϊκού πολιτικού κόμματος, που εστίαζε στα εθνικιστικά στοιχεία της μαοϊκής ιδεολογίας, παρά στην έννοια της πολιτιστικής επανάστασης. Αφού απέτυχε να κερδίσει μαζική υποστήριξη, το κόμμα αυτοδιαλύθηκε το 1977, με τις ιδέες του να συνεχίζονται εν μέρη μέσω των περιοδικών «Ορυμαγδός», «Αυτοδιάθεση» και «Ένωσις», που συνδέονταν με την ταβέρνα «Αιγαίον» στην παλιά πόλη της Λευκωσίας. Αν και στα πρώτα χρόνια μετά το 1974 αυτή η ιδεολογική τάση θεωρήθηκε κομμάτι του εξωκοινοβουλευτικού χώρου, οι θέσεις που εξέφραζε, οι οποίες συνταυτίζονταν με θέσεις της ελληνοκυπριακής άκρας δεξιάς, οδήγησαν σε έντονη αντιπαράθεση τη δεκαετία του ’80, καταλήγοντας στον αποκλεισμό του συγκεκριμένου ιδεολογικού ρεύματος από τον ευρύτερο εξωκοινοβουλευτικό ριζοσπαστικό χώρο.

Σε αντίθεση με αυτές τις περιθωριακές ελληνοκυπριακές εθνικιστικές ομάδες, νέες αριστερές τάσεις άρχισαν να εμφανίζονται μέσω του σχηματισμού πολιτικών οργανώσεων και εκδόσεων, επηρεασμένες από τις ριζοσπαστικές ιδέες που αναπτύσσονταν στη Γαλλία, την Ελλάδα και το

Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτές οι νέες ιδέες συνδέονταν συχνά με τη νέα αριστερά και τον τροτσκισμό, ιδεολογικά ρεύματα που προσέφεραν μια εναλλακτική στη μονολιθική ιδεολογική ορθοδοξία των ευρωπαϊκών σταλινικών κομμουνιστικών κομμάτων. Προσφέροντας ένα εναλλακτικό σοσιαλιστικό όραμα σε σχέση με αυτό που εξέφραζε η Σοβιετική Ένωση, αυτές οι νέες ιδεολογικές τάσεις επέτρεψαν το άνοιγμα θεωρητικών και ιδεολογικών συζητήσεων εντός της ευρύτερης ελληνοκυπριακής αριστεράς. Η εμφάνιση τροτσκιστικών πολιτικών τάσεων τα πρώτα χρόνια μετά το 1974 φαίνεται να συνδέεται με αριστερούς ελληνοκύπριους φοιτητές που σπούδαζαν στο εξωτερικό, και που με την επιστροφή τους στο νησί έφεραν μαζί τους εναλλακτικές πολιτικές ιδέες. Ενδεικτικό της ανάδυσης νέων ιδεών ήταν η έκδοση του περιοδικού «Δελτίο Συζήτησης» στα τέλη της δεκαετίας του ’70, ενός μαρξιστικού πολιτικού περιοδικού που είχε ως στόχο να προσφέρει χώρο για συζήτηση πολιτικών, θεωρητικών και ιδεολογικών θεμάτων.

Η πρώτη οργανωμένη εναλλακτική πολιτική ομάδα μπορεί να θεωρηθεί η αριστερή τάση που αναπτύχθηκε μέσα στο σοσιαλιστικό κόμμα ΕΔΕΚ τη δεκαετία του ’70. Μετά το πραξικόπημα και την εισβολή, μια νέα γενιά νεαρών αριστερών συγκεντρώθηκε στο κόμμα, συγκροτώντας μια ριζοσπαστική τάση με τροτσκιστικές, κυρίως, καταβολές, που έμεινε γνωστή ως η «Αριστερή Πτέρυγα», καθώς και ως «Σοσιαλιστική Έκφραση», από την ομώνυμη εφημερίδα που έκδιδε. Η συγκεκριμένη τάση διατηρούσε γραμμή επαναπροσέγγισης με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, ενώ προωθούσε συνεργασία μεταξύ της ΕΔΕΚ και του ΑΚΕΛ για εκλογή αριστερής κυβέρνησης στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η Αριστερή Πτέρυγα λειτουργούσε ως η πιο συγκροτημένη εναλλακτική αριστερή πολιτική οργάνωση τη δεκαετία του ’80, ενώ παρέμεινε σταθερή στην υποστήριξη της επαναπροσέγγισης των δύο κοινοτήτων. Το 1981 τα μέλη της διαγράφηκαν από την ΕΔΕΚ, οδηγώντας την Πτέρυγα στο χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, στον οποίο παραμένει από τότε. Το 1979 έκανε επίσης την εμφάνιση της η οργάνωση «Εργατική Δημοκρατία», μαρξιστική-λενινιστική οργάνωση τροτσκιστικής τάσης συνδεδεμένη με το βρετανικό “Socialist Workers Party” (SWP) και το ελληνικό «Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα» (Σ.Ε.Κ.). Η Εργατική Δημοκρατία κυκλοφορούσε τη δική της εφημερίδα, διατηρούσε μια έντονη ταξική ανάλυση γύρω από το Κυπριακό, προσπαθούσε να επηρεάσει τις αριστερές συντεχνίες, ενεπλάκη στην απεργία στον τομέα της ένδυσης το 1987, ενώ είχε επίσης δράση στο αντιμιλιταριστικό κίνημα της δεκαετίας του ’80.

Στις αρχές της δεκαετίας του ’80 εμφανίστηκε για μερικά χρόνια και η τροτσκιστική ομάδα «Κομμουνιστικός Κύκλος», η οποία διατηρούσε το στέκι «Προλάτης» στη Λευκωσία το 1981-82. Η μικρή περίοδος ζωής του εγχειρήματος είναι ίσως χαρακτηριστικό στοιχείο του κυπριακού εξωκοινοβουλευτικού χώρου, όπου ομάδες και πρωτοβουλίες συχνά εμφανίζονται και κλείνουν τον κύκλο τους σε μικρά χρονικά διαστήματα. Κομβικό σημείο στη παραγωγή εναλλακτικού αριστερού πολιτικού λόγου μπορεί να θεωρηθεί η έκδοση του περιοδικού «Εντός των Τειχών» (1985-1990) στη Λευκωσία στα μέσα της δεκαετίας του ’80. Το περιοδικό ασχολείτο συστηματικά με πολιτισμικά, πολιτικά και θεωρητικά ζητήματα της περιόδου, φιλοξενώντας εναλλακτικές αναγνώσεις της κυπριακής ιστορίας, ακαδημαϊκές εργασίες, κριτικά κείμενα σχετικά με το Κυπριακό και οικολογικές αναλύσεις, ενώ φιλοξενούσε επίσης μεταφρασμένα κείμενα Τουρκοκυπρίων αριστερών και διανοούμενων. Ενδεικτικό της σημασίας του περιοδικού μέσα στη συγκεκριμένη περίοδο είναι η παρουσία μελών του στην πρώτη επίσημη συνάντηση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πολιτών μετά το 1974 στο Δυτικό Βερολίνο τον Μάη του 1989.[8)]

Παράλληλα με την ανάπτυξη ενός εναλλακτικού αριστερού χώρου, έκαναν για πρώτη φορά στην Κύπρο την εμφάνιση τους αναρχικά και αντιεξουσιαστικά ιδεολογικά ρεύματα. Το καλοκαίρι του 1981 μια ομάδα νεαρών ενοικίασε δύο δωμάτια στη Λεμεσό για να πραγματοποιήσει συναντήσεις, στις οποίες συζητήθηκαν αναρχικές πολιτικές ιδέες. Σε αυτό τον χώρο, που έγινε γνωστός ως «Κκιλίμι»,[9)] φαίνεται ότι σύχναζε όλο και περισσότερος αριθμός φίλων και γνωστών, αποτελώντας τον πρώτο κύκλο του μετέπειτα αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου της Λεμεσού. Με το τέλος του καλοκαιριού, άτομα του κύκλου του Κκιλιμιού έφυγαν στο εξωτερικό για πανεπιστημιακές σπουδές,

οδηγώντας ένα τμήμα του στην πόλη της Λυών της Γαλλίας. Λίγα είναι γνωστά για τον κύκλο της Λυών πέρα από το γεγονός ότι τύπωσε και διένεμε την πρώτη κυπριακή αναρχική έκδοση το 1982, που ονομαζόταν «Μαύρες Πινελιές», ένα περιοδικό που κυκλοφόρησε για ένα μόνο τεύχος. Ενώ δεν υπήρξαν δημοσιεύσεις τα αμέσως επόμενα χρόνια, η ομάδα συνέχισε να ασχολείται με ριζοσπαστικές ιδέες, προσπαθώντας να αναλύσει κριτικά την κυπριακή κοινωνία από μια αντιεξουσιαστική οπτική. Αυτό είναι τουλάχιστον το συμπέρασμα στο οποίο θα μπορούσε κανείς να καταλήξει διαβάζοντας τη μπροσούρα του 1984, «Η Κύπρος, το Εθνικό και ο Εθνικισμός: Μία Ελευθεριακή Ανάλυση», που δημοσιεύτηκε ανώνυμα στην Αθήνα, η οποία μας πληροφορεί ότι τα επιχειρήματα του συγγραφέα αναπτύχθηκαν σε σχέση με συζητήσεις που έγιναν με τον κύκλο της Λυών, σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης του Κυπριακού από μια αντιεξουσιαστική οπτική.

Ένα χρόνο αργότερα άνοιξε τις πόρτες της η «Χρυσαλλίδα» (1985-1990), ο πρώτος κυπριακός αυτοδιαχειριζόμενος εναλλακτικός κοινωνικός χώρος, στη Λεμεσό. Η παρουσία της, που θα διαρκούσε για πέντε χρόνια, επέτρεψε σε ένα κοινό σημείο συνάντησης να συνυπάρχουν νεανικές υποκουλτούρες, εναλλακτικοί τρόποι ζωής, πολιτικές πρωτοβουλίες και άτυπες αναρχικές ομάδες. Στη Χρυσαλλίδα φαίνεται να δραστηριοποιήθηκαν τουλάχιστον δύο πολιτικές ομάδες της περιόδου, η αναρχική ομάδα «Ανάφεντος», η οποία φαίνεται να ήταν η πρώτη αναρχική ομάδα στο νησί, και η «Πρωτοβουλία Ενάντια στον Κοινωνικό Ρατσισμό», η οποία ενεπλάκη σε αντιμιλιταριστικές πολιτικές πρωτοβουλίες, ιδίως σε σχέση με την αναγνώριση του δικαιώματος στην αντίρρηση συνείδησης. Το 1987 άρχισε να κυκλοφορεί το περιοδικό «Τραίνο στην Πόλη» (1987-1994) στη Λεμεσό, το πρώτο Κυπριακό αναρχικό περιοδικό. Το Τραίνο ήταν ένα πρωτίστως underground περιοδικό, που πιθανότατα διανεμόταν μέσω φωτοτυπίας, με εξαίρεση τα τρία τελευταία τεύχη, που εκδόθηκαν επίσημα. Στις σελίδες του εμφανίστηκαν κείμενα που καταπιάνονταν με τη σεξουαλική απελευθέρωση, τις μουσικές υποκουλτούρες, τον αντικαπιταλισμό, τον μεταμοντερνισμό, την κυπριακή ταυτότητα, την κριτική ανάγνωση της κυπριακής ιστορίας και του εθνικισμού, καθώς και τη διεθνή και τοπική επικαιρότητα.

Δεύτερη Περίοδος (2000-2013)

Με βάση τα δεδομένα που έχουμε μπροστά μας, η δεκαετία του ’90 μπορεί να θεωρηθεί ως μεταβατική περίοδος. Παρόλα αυτά, μπορούμε να αναφέρουμε εδώ την έκδοση του περιοδικού «Θκιάνεμα» (1996-2003), καθώς και την πρώτη εμφάνιση της κυπριακής πανκ σκηνής, και κατ’ επέκταση την αρχή συγκρότησης μιας DIY πανκ υποκουλτούρας η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Σε συνέντευξη που έδωσε το πανκ συγκρότημα «Nuclear Mutants» το 1997, γίνεται επίσης αναφορά σε ανεπίσημη πολιτική ομάδα με την ονομασία «Αναρχικοί Λευκωσίας», η πρώτη αναφορά σε αναρχικούς που βρίσκονται στη Λευκωσία, αντί στη Λεμεσό.[10)] Στα τέλη της δεκαετίας εμφανίζεται επίσης το δίγλωσσο περιοδικό «Χάτε-Hade» (1997-2001), μάλλον το πρώτο δικοινοτικό περιοδικό στην ιστορία της Κύπρου, το οποίο κυκλοφορούσε και στις δύο πλευρές της πράσινης γραμμής, διατηρώντας ανοικτή μια δίοδο επικοινωνίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων σε μια περίοδο σχεδόν απόλυτου διαχωρισμού.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 μπορούμε να εντοπίσουμε ένα νέο κύκλο πολιτικής δράσης, ο οποίος εντείνεται μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003 και την αποτυχία επανένωσης του νησιού με βάση το σχέδιο Ανάν το 2004.[11)] Μια πρώτη έκφανση αυτού του νέου κύκλου μπορεί να θεωρηθεί η έκδοση του περιοδικού «Εξ Υπαρχής» (1999-2004) στη Λευκωσία, το οποίο φιλοξενούσε συστηματικά κριτικά άρθρα σχετικά με τον ελληνοκυπριακό εθνικισμό, την κυπριακή ιστορία και το Κυπριακό, καθώς και άρθρα Τουρκοκυπρίων αριστερών, ενώ δημοσίευσε κείμενα υπέρ του σχεδίου Ανάν, υποστήριξε το άνοιγμα των οδοφραγμάτων και ενθάρρυνε γενικότερα τη θεωρητική και ιδεολογική συζήτηση μέσα στην κυπριακή αριστερά. Στον αντιεξουσιαστικό χώρο κάνει παράλληλα την εμφάνιση του ο «Αναρχικός Πυρήνας Κύπρου» (αρχικά στη Λεμεσό και μετέπειτα στη Λευκωσία)

στις αρχές τις δεκαετίας του 2000. Ο Πυρήνας διατηρούσε για κάποιο χρόνο στέκι στην οδό Ανεξαρτησίας στη Λεμεσό, ενώ η δράση και ο πολιτικός του λόγος αντανακλά νέες ιδεολογικές καταβολές του αντιεξουσιαστικού χώρου, επηρεασμένες από τον αναρχισμό της Ελλάδας.

Με το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003 προέκυψαν νέες δυνατότητες για πολιτική δράση. Ελληνοκυπριακές και τουρκοκυπριακές οργανώσεις, καθώς και άτομα που υποστήριζαν την επανένωση, μπορούσαν να συντονιστούν, να οργανώσουν κοινές εκδηλώσεις και διαμαρτυρίες και να πιέσουν πιο άμεσα για την επανένωση του νησιού. Σημαντικές δραστηριότητες της περιόδου συμπεριλαμβάνουν το άνοιγμα του δικοινοτικού πολιτιστικού κέντρου «Kardaş» το 2003,[12)] την πρωτοβουλία «Αποστρατιωτικοποιημένη Λευκωσία», η οποία διοργάνωνε δικοινοτικές διαδηλώσεις υπέρ της αποστρατικοποίησης του νησιού και της οποίας η δράση συνεχίστηκε και την επόμενη περίοδο, καθώς και τη δράση του κινήματος “Occupy Buffer Zone” (2011-12), το οποίο κατέλαβε ένα κτίριο μεταξύ των οδοφραγμάτων στην οδό Λήδρας, για να διαμαρτυρηθεί για τη συνεχιζόμενη διχοτόμηση της Κύπρου. Μπορούμε να σημειώσουμε περαιτέρω ότι κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η υποστήριξη της επανένωσης του νησιού εμπεριέχει πλέον μια ξεκάθαρη πολιτική διεκδίκηση, με το μεγαλύτερο μέρος του εξωκοινοβουλευτικού χώρου να υποστηρίζει το δικοινοτικό ομοσπονδιακό μοντέλο επανένωσης. Αυτή η θέση εκφράστηκε συστηματικά στη δημόσια σφαίρα μέσω του περιοδικού «Το Καλέμι» (2008-11), που κυκλοφορούσε από το ελληνοκυπριακό τμήμα της δικοινοτικής Πλατφόρμας Εκπαιδευτικών «Ενωμένη Κύπρος», καθώς και μέσω του ιστολόγιου «Επανένωση 2011» (2009-13).[13)]

Ενώ η Αριστερή Πτέρυγα και η Εργατική Δημοκρατία συνέχιζαν την πολιτική τους δράση, εμφανίστηκαν νέες αριστερές ομάδες. Μια από αυτές ήταν η «Νέα Διεθνιστική Αριστερά», η οποία δημιουργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 2000, αρχικά με το όνομα «Επιτροπή για μια Εργατική Διεθνή (CWI) - Τμήμα Κύπρου». Η Νέα Διεθνιστική Αριστερά βρίσκεται ιδεολογικά εντός του τροτσκιστικού ρεύματος. Οργάνωνε το δικό της ετήσιο αντιφασιστικό φεστιβάλ, ενώ διατηρούσε για κάποια χρόνια μαθητική οργάνωση με την ονομασία «Νεολαία Ενάντια στον Εθνικισμό», που κυκλοφορούσε το δικό της αντιεθνικιστικό έντυπο με την ονομασία “The Wall”.[14)] Μια άλλη μικρή αριστερή ομάδα που έκανε την εμφάνισή της την περίοδο αυτή είναι η «Ανατροπή», η οποία εξέδιδε ομώνυμο πολιτικό περιοδικό. Αν και η ομάδα έχει παραμείνει ενεργή, η δράση της περιορίζεται στη δημοσίευση άρθρων στην ιστοσελίδα της. Μια άλλη πολιτική ομάδα που έκανε την εμφάνισή της την ίδια περίοδο ήταν η «Ανεξάρτητη Αριστερή Τροπή – Πρωτοβουλία Κυπραίων Φοιτητών» (ΑΝ.Α.ΤΡΟΠΗ ΠΚΦ) (2007-09), μια αριστερή φοιτητική ομάδα που δραστηριοποιήθηκε κυρίως στην Αθήνα.

Παράλληλα, μια αντικαταναλωτική νεανική υποκουλτούρα άρχισε να αναπτύσσεται στην παλιά πόλη της Λευκωσίας, με επίκεντρο την πλατεία Φανερωμένης.[15)] Αυτή η υποκουλτούρα επηρεάστηκε έντονα από τον αντιεξουσιαστικό χώρο της Ελλάδας, διατηρούσε έναν αντιεθνικιστικό και αντιφασιστικό χαρακτήρα και έτεινε να οργανώνεται μέσω αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών, συνήθως μέσω ανοιχτών συνελεύσεων.[16)] Χαρακτηριστικά παραδείγματα έκφρασης αυτής της υποκουλτούρας μπορούν να θεωρηθούν η διοργάνωση πάρτι δρόμου (“Street Parties”) το 2009-10 στην πλατεία Φανερωμένης, η μετέπειτα διοργάνωση πλανόδιων πάρτι (“Street Parades”) στην παλιά πόλη της Λευκωσίας, οι ποδηλατοπορείες “Critical Mass”, καθώς και η διοργάνωση εναλλακτικών φεστιβάλ στην παλιά πόλη, όπως το «Φεστιβάλ της Θησέως» το 2010, που διοργανώθηκε σε συνεννόηση με τους κατοίκους της περιοχής. Η παρουσία αυτής της υποκουλτούρας στην παλιά πόλη της Λευκωσίας, ιδιαίτερα την περίοδο 2008-2012, ενίσχυσε την αντιεξουσιαστική πολιτική δραστηριότητα, καθώς νέα άτομα έρχονταν σε επαφή με μια σειρά πολιτικών ομάδων που δραστηριοποιούνταν τόσο στην παλιά πόλη, όσο και στην πλατεία Φανερωμένης.

Μέσα στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο η περίοδος χαρακτηρίζεται ιδεολογικά από την έμφαση στην αυτοοργάνωση, τον αντιρατσισμό, τον αντιφασισμό, τον αντικαπιταλισμό, τον αντιμιλιταρισμό και την προώθηση μιας αντικαταναλωτικής υποκουλτούρας. Κάποιες από τις ομάδες που δρούσαν

στην παλιά πόλη ήταν η «Αυτόνομη Δράση Αντιεξουσιαστών» (2008-09), η «Ένωση Αναρχικών» (2010-11),[17] η ομάδα πίεσης «Κίνηση Πολιτών Alert» (2009-10) που δημιουργήθηκε για να εναντιωθεί στην αστυνομική βία, καθώς και οι «Άγρυπνοι Εντός των Τειχών» (2007-11), μια ομάδα κατοίκων που εναντιωνόταν στην εμπορευματοποίηση της παλιάς πόλης, αλλά και στη ρατσιστική αντιμετώπιση που βίωναν οι μετανάστες κάτοικοι της περιοχής από το κράτος. Μια άλλη αξιοσημείωτη πολιτική ομάδα ήταν οι «Φάλιες», που αποτελούσε μετεξέλιξη της ομάδας «Άτυπος», ομάδα η οποία κινούταν μέσα στους κύκλους του Kardaş.[18] Οι Φάλιες ήταν έντονα ενεργές μεταξύ του 2008 και του 2011, διατηρώντας τον δικό τους κοινωνικό χώρο/εναλλακτική βιβλιοθήκη με την ονομασία «Αγράμματα» (2008-15). Ακόμα ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι η οικολογική ομάδα «Ουτοπία», η οποία διατηρούσε επίσης ομώνυμο κοινωνικό χώρο στην παλιά πόλη της Λευκωσίας.[19]

Η Λεμεσός γνώρισε επίσης ένα νέο κύμα πολιτικοποίησης κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, καθώς σχηματίστηκαν νέες πολιτικές πρωτοβουλίες, ενώ άρχισε να αναδύεται ένα πιο συγκροτημένο εξωκοινοβουλευτικό πολιτικό δίκτυο. Κάποιες από τις πολιτικές ομάδες της περιόδου ήταν η «Αντιρατσιστική Πρωτοβουλία Λεμεσού» (2010-12), οι «Αδέσποτοι» (2011-12), που διατηρούσαν μια σαφή ελευθεριακή ιδεολογική προσέγγιση και η «ΑΝΤικαπιταλιστική ΑΡΙΣΤΕΡΗ Ταξική Επαναστατική Συσπείρωση» (ΑΝΤ.ΑΡ.Τ.Ε.Σ.), μια αριστερή πολιτική ομάδα που δραστηριοποιήθηκε από το 2011 έως το 2013.[20] Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, λειτούργησε και το «Αυτοδιαχειριζόμενο Στέκι Λεμεσού», γνωστό ανεπίσημα και ως “Devicta” από την ονομασία της πολιτικής ομάδας που το διαχειριζόταν, ένας κοινωνικός χώρος που φαίνεται να έμεινε ανοιχτός από τον Γενάρη μέχρι και τον Ιούνη του 2012. Οι πολιτικές ομάδες και κοινωνικοί χώροι της Λεμεσού και της Λευκωσίας κυκλοφορούσαν τα δικά τους φυλλάδια και μπροσούρες, είχαν σταθερή παρουσία στο διαδίκτυο[21] και οργάνωναν συστηματικά πολιτικές διαμαρτυρίες, παρουσιάσεις, συζητήσεις, εναλλακτικά πάρτι και προβολές ντοκιμαντέρ.

Μερικές από τις πιο αξιοσημείωτες στιγμές αυτής της περιόδου ήταν οι αντιφασιστικές κινητοποιήσεις που οργανώθηκαν ενάντια στην αυξανόμενη παρουσία και δράση ελληνοκυπριακών ακροδεξιών ομάδων. Τον Δεκέμβριο του 2009 οργανώθηκε αντιφασιστική πορεία στη Λευκωσία ως απάντηση στην πρώτη πορεία του «Εθνικού Λαϊκού Μετώπου» (ΕΛΑΜ) στην πόλη, του τοπικού παραρτήματος της Χρυσής Αυγής. Η πορεία οργανώθηκε από μέλη και ομάδες του εξωκοινοβουλευτικού χώρου, συγκεντρώνοντας περίπου 1,000 άτομα, ένα αξιοσημείωτο αριθμό για την Κύπρο, εμποδίζοντας τα μέλη του ΕΛΑΜ από το να παρελάσουν μέσα στη Λευκωσία. Παρόμοια πρωτοβουλία αναλήφθηκε στη Λάρνακα το 2010, ως απάντηση σε πορεία του «Κινήματος Ελληνικής Αντίστασης» (ΚΕΑ), μια άλλη ακροδεξιά πολιτική ομάδα με έντονη δράση τη συγκεκριμένη περίοδο. Η αντιπαράθεση κλιμακώθηκε βίαια, με αποτέλεσμα να τραυματιστούν σοβαρά αντιφασίστες διαδηλωτές. Η τελευταία μεγάλη αντιφασιστική συγκέντρωση της περιόδου με σημαντική προσέλευση έλαβε μέρος τον Ιανουάριο του 2013 στην πλατεία Φανερωμένης, ως απάντηση στο ΕΛΑΜ, το οποίο οργάνωσε πορεία προς την πλατεία.

Τέλος, μπορούμε να σημειώσουμε ότι τα χρόνια αυτά κυριαρχούσε ολοένα και περισσότερο η τάση της μαθητικής νεολαίας να αυτοοργανώνεται, ιδιαίτερα στους κύκλους γύρω από την πλατεία Φανερωμένης. Αυτή η τάση εκφράστηκε αρχικά μέσα από τη συγκρότηση μαθητικής ομάδας αυτομόρφωσης το 2009, αλλά και μέσα από τη δημιουργία της μαθητικής ομάδας «Πλανόδιο Στέκι Δρόμου» (2010-11). Αποκορύφωμα όμως αυτής της διαδικασίας ήταν η συγκρότηση της μαθητικής ομάδας «Σκαπούλα» το 2011, η οποία συνέχισε να δραστηριοποιείται στη Λευκωσία μέχρι και το 2014. Η Σκαπούλα κυκλοφορούσε το δικό της πολιτικό περιοδικό, οργάνωνε τα δικά της πολιτικά φεστιβάλ, προωθούσε την εναλλακτική μουσική (ιδιαίτερα το πανκ και τη χιπ χοπ), οργάνωνε αντιφασιστικές πορείες και διένεμε συστηματικά πολιτικό υλικό αντικαπιταλιστικού, αντιεθνικιστικού και αντιεξουσιαστικού χαρακτήρα.

Τρίτη Περίοδος (2013-2021)

Μπορεί να διαπιστωθεί μια στροφή στην πολιτικοποίηση που συμπίπτει με την κυπριακή οικονομική κρίση του 2012-2013, η οποία ολοκληρώθηκε με την επιβολή μνημονίου στην κυπριακή οικονομία και με το κούρεμα των καταθέσεων στις δύο μεγαλύτερες κυπριακές τράπεζες. Η οικονομική κρίση μετατόπισε για πρώτη φορά το Κυπριακό Πρόβλημα από την κυριαρχία που απολάμβανε στον δημόσιο πολιτικό λόγο, ενώ αποκρυστάλλωσε το τέλος του λεγόμενου οικονομικού θαύματος που υποτίθεται πως λάμβανε μέρος στην ελληνοκυπριακή κοινωνία από τα τέλη της δεκαετίας του ’80. Η οικονομική κρίση συνέπεσε με την προεδρία του Δημήτρη Χριστόφια (2008-13), ηγετική φιγούρα του ΑΚΕΛ και του μόνου αριστερού πολιτικού που εξελέγη στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η αποτυχία της κυβέρνησης Χριστόφια να προσφέρει εναλλακτική στα μέτρα λιτότητας, η εφαρμογή τέτοιων μέτρων από την ίδια την κυβέρνηση, καθώς και η μη επίλυση του Κυπριακού, οδήγησε σε μια διάχυτη απογοήτευση προς το ΑΚΕΛ μέσα στον αριστερό εξωκοινοβουλευτικό χώρο, η οποία εκφράστηκε τόσο μέσα από την άσκηση κριτικής στην θεσμική αριστερά, όσο και μέσα από την προσπάθεια δημιουργίας μιας εναλλακτικής αριστερής πολιτικής οργάνωσης, η οποία πήρε τη μορφή της «Επιτροπής για μια Ριζοσπαστική Αριστερή Συσπείρωση» (ΕΡΑΣ).

Η ΕΡΑΣ δημιουργήθηκε το 2011 με στόχο τη συγκέντρωση της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς κάτω από μια ενιαία οργανωτική δομή. Άντλησε υποστήριξη από μέλη πολιτικών ομάδων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, όπως την Εργατική Δημοκρατία και την Αριστερή Πτέρυγα, από προσωπικότητες της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, αλλά και από μια νέα γενιά αριστερών που ενδιαφέρονταν να σχηματίσουν μια εναλλακτική αριστερή πρωτοβουλία ανεξάρτητη από το ΑΚΕΛ. Παρά το γεγονός ότι είχε ιδρύσει τοπικές ομάδες σε διάφορες πόλεις και είχε συντάξει ένα ολοκληρωμένο μανιφέστο, η ΕΡΑΣ διχάστηκε μετά την απόφαση των μελών της να μην υποστηριχθεί επίσημα ο υποψήφιος του ΑΚΕΛ στις προεδρικές εκλογές του 2013. Οι εσωτερικές εντάσεις συνεχίστηκαν μετά τις εκλογές, καταλήγοντας σε διάσπαση, με τη δημιουργία της «Αριστερής Παρέμβασης» (2013-14) στη Λευκωσία και της ομάδας «Γρανάζι» (2013-19) στη Λεμεσό. Η Παρέμβαση δεν επιβίωσε πολιτικά ενώ το Γρανάζι παρέμεινε ενεργό, με περιορισμένη όμως επιρροή. Η μειοψηφική φιλοακελική τάση διατήρησε τον έλεγχο της ΕΡΑΣ, η οποία αδρανοποιήθηκε μετά τη διάσπαση και σταμάτησε οριστικά τη δράση της το 2014.

Δύο άλλες αριστερές πρωτοβουλίες αξίζει να αναφερθούν. Η πρώτη είναι η «Δικοινοτική Ριζοσπαστική Αριστερή Συνεργασία – Ενωμένη Κύπρος» (Δράσυ-Eylem), δικοινοτικός αριστερός εκλογικός σχηματισμός που έλαβε μέρος στις ευρωεκλογές του 2014. Υπήρξε ο μόνος δικοινοτικός εκλογικός σχηματισμός στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας μέχρι εκείνο το σημείο. Πέρα από μέλη της τουρκοκυπριακής αριστεράς, στο σχηματισμό έλαβαν μέρος μέλη της Εργατικής Δημοκρατίας, της Αριστερής Πτέρυγας και της Νέας Διεθνιστικής Αριστεράς, καθώς και ο Κωστής Αχνιώτης, σημαντική προσωπικότητα του επανενωτικού κινήματος. Το Δράσυ-Eylem έλαβε 0.86% της ψήφου (2220 ψήφους). Μετά τις ευρωεκλογές ο σχηματισμός αντιμετώπισε εσωτερικές συγκρούσεις και ουσιαστικά αδρανοποιήθηκε, ενώ σταμάτησε εντελώς τη δράση του το 2016. Η δεύτερη πρωτοβουλία είναι η «Αριστερή Κίνηση Θέλουμεν Ομοσπονδία» (ΑΚΘΟ) που δημιουργήθηκε το 2016, με στόχο την υποστήριξη της ομοσπονδιακής επανένωσης του νησιού. Η ΑΚΘΟ έλαβε μέρος σε διάφορες εκδηλώσεις υπέρ της ομοσπονδίας, προωθώντας τις θέσεις της και ενημερώνοντας σχετικά με την προοπτική της επανένωσης.[22)]

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης μπορούμε επίσης να εντοπίσουμε την εμφάνιση του σταλινισμού ως συγκροτημένο ιδεολογικό ρεύμα μέσα στον εξωκοινοβουλευτικό χώρο, το οποίο εκφράστηκε από την ομάδα «Αγκάρρα» (2013), την ομάδα «στάσις» (2016-17) και την ιστοσελίδα «Νέα Σκέψη» (2018). Τόσο η Αγκάρρα, όσο και η ομάδα στάσις φαίνεται να είχαν περιορισμένη δράση, με την Αγκάρρα όμως να διατηρεί έντονη διαδικτυακή παρουσία την περίοδο 2013-17. Η εμφάνιση σταλινικών ομάδων δεν σηματοδότησε και τη σύγκλιση των πολιτικών τους θέσεων, με την Αγκάρρα

να εκφράζει ένα ιδιαίτερο σκεπτικισμό απέναντι στην δικοινοτική διζωνική ομοσπονδία, σε αντίθεση με την ομάδα στάσις, που υποστήριζε το ομοσπονδιακό μοντέλο επίλυσης του Κυπριακού. Την ίδια περίοδο παρατηρούμε επίσης άνοδο της δημόσιας δράσης του «Κ.Κ.Ε. Κύπρου», της τοπικής ομάδας του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας (Κ.Κ.Ε.), μέσα από την έκδοση ανακοινώσεων και τη διοργάνωση εκδηλώσεων και διαδηλώσεων.

Στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο υπήρξε μια παράλληλη προσπάθεια συσπείρωσης, που εκφράστηκε με τη δημιουργία της ομάδας «Συσπείρωση Ατάκτων» το 2012 στη Λευκωσία. Η ομάδα στόχευε στη συγκέντρωση αναρχικών και αντιεξουσιαστών κάτω από μια κοινή πολιτική οργάνωση. Στη Συσπείρωση Ατάκτων εντάχθηκαν καινούργια άτομα, με την ομάδα να επικεντρώνεται σιγά σιγά σε θεματικές οι οποίες είτε είχαν περιθωριοποιηθεί, είτε απουσίαζαν εντελώς από τον αντιεξουσιαστικό χώρο που αναπτύχθηκε μετά το 2000, όπως οι έμφυλες σχέσεις, η σεξουαλικότητα, το Κυπριακό και ο φεμινισμός. Η ομάδα ξεκίνησε το 2013 την έκδοση του περιοδικού «Εντροπία» (2013-20), ενώ το 2015 άνοιξε τον κοινωνικό χώρο «Καϊμάκκιν» στη Λευκωσία, ο οποίος μετέπειτα αυτονομήθηκε, λειτουργώντας υπό τον έλεγχο δικής του συνέλευσης. Το Καϊμάκκι παραμένει κομβικό σημείο αναφοράς για τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο μέχρι σήμερα.[23)] Πέρα από τη συγγραφή και κυκλοφορία πολιτικών κειμένων, η δράση της Συσπείρωσης Ατάκτων έχει συμπεριλάβει τη διοργάνωση του φεμινιστικού/queer φεστιβάλ «Φύλα και Εξουσία», τη δραστηριοποίηση της στο δικοινοτικό επανενωτικό κίνημα της πόλης, τη διοργάνωση ομιλιών και παρουσιάσεων στο Καϊμάκκι, καθώς και τη συμμετοχή στο πανευρωπαϊκό αντικαπιταλιστικό αντιεξουσιαστικό δίκτυο «Beyond Europe». Η δράση της Συσπείρωσης Ατάκτων φαίνεται να ήταν κομβικής σημασίας για την ενσωμάτωση της σεξουαλικότητας, των έμφυλων ζητημάτων, του φεμινισμού και της επανένωσης του νησιού ως κεντρικές θεματικές μέσα στον αντιεξουσιαστικό χώρο.

Το 2014 δημιουργήθηκε η πολιτική ομάδα “antifa λευκοşa”,[24)] μετά την απεργία πείνας Ιρανών κρατούμενων στο κέντρο κράτησης μεταναστών στη Μενόγεια. Η ομάδα έχει ασχοληθεί συστηματικά με τις συνθήκες διαβίωσης μεταναστών, με τον θεσμικό ρατσισμό στην Κυπριακή κοινωνία, με τη μεταναστευτική πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας και με το Κυπριακό, οργανώνοντας παρουσιάσεις, συζητήσεις, πολιτικές παρεμβάσεις, δράσεις αλληλεγγύης και διαδηλώσεις. Έχει εκδώσει σημαντικό αριθμό φυλλαδίων, ανακοινώσεων και μπροσούρων, αλλά και το δικό της πολιτικό περιοδικό, το “Antifa Tropikal” (2019-20). Το 2017 συγκροτείται επίσης η συλλογικότητα “Ramona”, μετά από επίσκεψη ατόμων του εξωκοινοβουλευτικού χώρου στις ζαπατιστικές κοινότητες της Τσιάπας του Μεξικού. Η Ramona λειτουργεί κυρίως ως ομάδα αλληλεγγύης προς τους Ζαπατίστας και έπαιξε κεντρικό ρόλο στην πρωτοβουλία φιλοξενίας αντιπροσωπείας των Ζαπατίστας στην Κύπρο, ως μέρος της παγκόσμιας περιοδείας που ξεκίνησαν το 2021. Η φιλοξενία της αντιπροσωπείας συνοδεύτηκε από σειρά κλειστών και ανοικτών εκδηλώσεων σε διάφορες πόλεις, χωριά και περιοχές της Κύπρου, σε συνεργασία με άλλες εξωκοινοβουλευτικές ομάδες.

Στη Λεμεσό εμφανίζονται επίσης νέες πολιτικές πρωτοβουλίες, όπως το «Αντιφασιστικό Δίκτυο Λεμεσού» (2014-16), το οποίο φαίνεται να έλαβε μέρος κυρίως σε αντιφασιστικές και αντιρατσιστικές δράσεις. Την ίδια περίοδο λειτουργούσε στην πόλη και ο κοινωνικός χώρος “Zerminal”, ενώ διοργανώνονταν διάφοροι αυτοοργανωμένοι αντιφασιστικοί αγώνες ποδοσφαίρου γνωστοί ως “Antifa League”. Την ίδια περίοδο καθιερώνεται η διοργάνωση αντιφασιστικού-αντιρατσιστικού φεστιβάλ στο Μόλο της Λεμεσού, το οποίο συνεχίζει μέχρι σήμερα. Το 2017 συγκροτήθηκε η «Σπιριθκιά», ομάδα με αντιεξουσιαστικό χαρακτήρα η οποία ασχολήθηκε κυρίως με το πρόβλημα στέγασης στη Λεμεσό, αλλά και με τη ρατσιστική αντιμετώπιση του μεταναστευτικού πληθυσμού από το κυπριακό κράτος. Τον ίδιο χρόνο αρχίζει τη δράση της η “Bandiera”, με μέλη τόσο στη Λευκωσία όσο και στη Λεμεσό, έχοντας στόχο τη δημιουργία κοινής πολιτικής οργάνωσης αναρχικών και κομμουνιστών. Το εγχείρημα δεν φαίνεται να μπόρεσε να ξεπεράσει τις εσωτερικές του αντιφάσεις, με την ομάδα να κλείνει οριστικά τον κύκλο της το 2020. Χαρακτηριστικό αυτής της

περιόδου είναι επίσης η επέκταση του εξωκοινοβουλευτικού χώρου πέρα από τη Λευκωσία και τη Λεμεσό, με τη δραστηριοποίηση ομάδων σε άλλες πόλεις και περιοχές. Βλέπουμε, για παράδειγμα, τη συγκρότηση πολιτικών οργανώσεων στην επαρχεία Λάρνακας, όπως η «Αντιφασιστική Συλλογικότητα Δρόμος» (2019-21) και η ομάδα «Α.ΣΥ.ΛΑ. Ρε Αλεξης» (2020),[25] καθώς και τη δημιουργία της ελευθεριακής ομάδας «Αερικό στα βουνά του Τροόδους» το 2017, η οποία διατηρεί στέκι στη Γαλάτα.

Παράλληλα με τη δημιουργία νέων ομάδων και πρωτοβουλιών, μια σειρά από ιστοσελίδες εναλλακτικής ενημέρωσης έκαναν την εμφάνιση τους, όπως η «Δέφτερη Ανάγνωση» (2012), το τρίγλωσσο «3533» (2013-17), το “Platforma News” (2014-16) και το “Kontrasusta” (2017-18). Παρά τις προσπάθειες συγκρότησης εναλλακτικών ιστοσελίδων ενημέρωσης, η κυριαρχία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης υπήρξε σχεδόν καθολική. Από τις σελίδες εναλλακτικής ενημέρωσης έχει επιβιώσει μόνο η Δέφτερη Ανάγνωση, η οποία δραστηριοποιείται πλέον σχεδόν εξ ολοκλήρου στο Facebook. Την ίδια περίοδο δημιουργήθηκε και το «Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο» (2016), ένα ανοικτό διαδικτυακό αρχείο του κυπριακού ριζοσπαστικού χώρου.

Είναι σημαντικό τουλάχιστον να καταγραφεί εδώ η ίδρυση του «Αθλητικού Λαϊκού Σωματείου Ομόνοια 29ης Μαΐου» το 2018 από οργανωμένους οπαδούς της «Θύρα 9», που διαφωνούσαν με τη μετατροπή της ομάδας τους, της «Ομόνοιας Λευκωσίας», σε εταιρία. Η νέα ομάδα αρχικά ονομάστηκε «Ομόνοια 1948», αλλά υποχρεώθηκε να αλλάξει όνομα για νομικούς λόγους, μένοντας όμως γνωστή και με αυτή την ονομασία. Το κυπριακό ποδόσφαιρο παραμένει πεδίο πολιτικών αντιπαραθέσεων από τη δεκαετία του ’40, περίοδο κατά την οποία τα αθλητικά σωματεία χωρίστηκαν σε δεξιά και αριστερά, με την «Ομόνοια Λευκωσίας» να αναπτύσσεται μετέπειτα ως η πιο σημαντική αριστερή ποδοσφαιρική ομάδα στην Κύπρο. Η ίδρυση και μετέπειτα πορεία της «Ομόνοιας 29ης Μαΐου» σηματοδοτεί και την αυτονόμηση από τη θεσμική αριστερά ενός σημαντικού κομματιού της αριστερής πολιτικής υποκουλτούρας που αναπτυσσόταν στα κυπριακά γήπεδα από τη δεκαετία του ’90.

Η πιο σημαντική πολιτική πρωτοβουλία της περιόδου από τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο μπορεί να θεωρηθεί η δεύτερη πορεία «Ως Δαμέ» που έλαβε μέρος στη Λευκωσία τον Φλεβάρη του 2021 και στην οποία συμμετείχαν περίπου 10,000 άτομα.[26] Η πορεία διοργανώθηκε ως απάντηση στην πρωτοφανή, για τα δεδομένα της Κύπρου, αστυνομική βία που δέχθηκαν διαδηλωτές μια βδομάδα πριν, στην πρώτη πορεία που διοργάνωσε η συντονιστική ομάδα «Ως Δαμέ», με στόχο να διεξαχθεί διαμαρτυρία κατά, μεταξύ άλλων, του κρατικού αυταρχισμού, της διαφθοράς, του θεσμικού ρατσισμού, της έλλειψης κοινωνικής πρόνοιας και της υποστελέχωσης των δημόσιων νοσοκομείων. Στην πορεία έλαβαν μέρος ομάδες σχεδόν από όλο το φάσμα του εξωκοινοβουλευτικού χώρου, ενώ η διοργάνωση των κινητοποιήσεων συντονιζόταν από συνέλευση στην οποία συμμετείχαν διάφορες πολιτικές ομάδες. Μετά τις διαμαρτυρίες, φαίνεται ότι εισερχόμαστε σε έναν νέο κύκλο πολιτικοποίησης, καθώς παλαιότερες ομάδες πέφτουν σε αδράνεια, ενώ νέες πρωτοβουλίες αρχίζουν να αναδύονται σιγά σιγά, επαναλαμβάνοντας ένα μοτίβο που παρατηρήθηκε στο τέλος των προηγούμενων περιόδων. Δεν μπορούμε εδώ να προβλέψουμε ποια μορφή και ιδεολογικό περιεχόμενο θα έχει ένας νέος κύκλος πολιτικοποίησης, αλλά μπορούμε να σημειώσουμε εδώ τη δημιουργία δύο φεμινιστικών ομάδων τα τελευταία χρόνια, της «Φεμινιστικής Συλλογικότητας Κόρες Ξαπόλυτες» (2021), που φαίνεται να δραστηριοποιείται κυρίως στη Λευκωσία, και της «Φεμινιστικής Ομάδας Ευτοπία» (2022), που δραστηριοποιείται στη Λεμεσό. Μια μικρή μαρξιστική ομάδα με το όνομα «1917» έκανε επίσης την εμφάνιση της στη Λευκωσία το 2022. Μια άλλη πρόσφατη εξέλιξη ήταν η απεργία των μεταναστών εργαζομένων της πλατφόρμας Wolt τον Δεκέμβρη του 2022, η οποία υποστηρίχθηκε ευρέως από τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο.[27] Όποια μορφή κι αν πάρει ο κυπριακός εξωκοινοβουλευτικός ριζοσπαστικός χώρος τα επόμενα χρόνια, είναι αδιαμφισβήτητο ότι θα συνεχίσει να υπάρχει, εκφράζοντας την απόρριψη, αλλά και την αναγκαιότητα υπέρβασης της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής πραγματικότητας που κυριαρχεί στην Κύπρο.

Αντώνης Παστελλόπουλος,

Κόβεντρι, Φλεβάρης 2023.

Βιβλιογραφία

Πηγές στα Ελληνικά

Αχνιώτης Π. & Αναστασιάδης Α. (2019) *TONGUE.* Ντοκιμαντέρ. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://vimeo.com/372107850

Ιωαννίδης Α. & Παστελλόπουλος Α. (2020) Κάτω απ΄την Άσφαλτο του Έθνους, Πτώματα! Για την συγκρότηση του ελληνοκυπριακού έθνους-κράτους. *Shades Magazine: Κριτική της Ιδεολογίας και Άλλες Ανταγωνιστικές Προσεγγίσεις*, Τεύχος 2, σελ. 55-79.

Ιωάννου Γ(ιάννης) (2013) *Η Ποιητική Γενιά του '74 στην Κύπρο: Η γενεαλογία και η έκφραση της αμφισβήτησης.* Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Ιωάννου Γ(ρηγόρης) (2019) *Ο Ντενκτάς στον Νότο: Η κανονικοποίηση της διχοτόμησης στην ελληνοκυπριακή πλευρά.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ψηφίδες.

Καραθανάσης Π. (2017) *Από τα Κάτω Δραστηριοποίηση και Έξοδος από την Οριακότητα: Δημόσιες εκδηλώσεις και δράσεις στην εντός των τειχών Λευκωσία*. Διδακτορική Διατριβή, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Κιζιλγιουρέκ Ν. (2019) *Μια Ιστορία Βίας και Μνησικακίας: Η γένεση και η εξέλιξη της εθνοτικής διένεξης στην Κύπρο (Δίτομο).* Λευκωσία: Εκδόσεις Heterotopia.

Μαρκίδης Α. (2012) *Κ.Κ.Κ. Το Χρονικό της Ανασύστασης 1975-1977*. Λευκωσία: Εκδόσεις Αιγαίον.

Μαυράτσας Κ. (1998) *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και η κοινωνική κατασκευή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας 1974-1996.* Αθήνα: Εκδόσεις Κατάρτι.

Μούδουρος Ν. (2022) *Διεκδικώντας την Πατρίδα: Η τουρκοκυπριακή αντιπολίτευση την περίοδο 1964-2004.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ψηφίδες.

Παναγιώτου Α. & Μούδουρος Ν. & Μισιαούλη Α. (2022) *Ανθολογία Ιστορικών Κειμένων και Αναλύσεων για την εξελικτική πορεία των θέσεων για τον Κυπροκεντρισμό, την Κυπριακή Συνείδηση, την Κυπριακή ταυτότητα και τον Κυπριωτισμό.* Λευκωσία: Νεοκυπριακός Σύνδεσμος.

Παστελλόπουλος Α. (2023) Οι Ξεχασμένοι Τροτσκιστές της Κύπρου. *Afoa.cy*. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://afoa.cy/οι-ξεχασμένοι-τροτσκιστές-της-κύπρου/

Πήγες στα Αγγλικά

Antonsich M. (2012) 'OccupyBufferZone': Practices of Borderline Resistance in a Space of Exception. *Area*, 45 (2), pp. 170-178.

Charalambous G. (2012) AKEL: A Sociopolitical Profile of Greek-Cypriot Communism. In: Umut Bozkurt & Nicos Trimikliniotis (eds.), *Beyond a Divided Cyprus: A State and Society in Transformation*, New York: Palgrave Macmillan, pp. 151-168.

Christou G. (2018) *Children out of Place with Childhood: Pupils' Assemblies, Direct Action, Serious Play*

and Public Space in Youth's Autonomous Horizontal Politics in Cyprus. Thesis (PhD), Falmer: University of Sussex.

Dunphy R. & Bale T. (2007) Red Flag Still Flying? Explaining AKEL - Cyprus's Communist Anomaly. *Party Politics,* 13 (3), pp. 287-304.

Iliopoulou E. & Karathanasis P. (2014) Towards a Radical Politics: Grassroots Urban Activism in the Walled City of Nicosia. *The Cyprus Review,* 26 (1), pp. 169-192.

Ioannou G. (2019) Social Activism and the City: Cultural Sociology and Radical Politics in 21st Century Cyprus. *The Cyprus Review,* 31 (1), pp. 209-238.

Loizides N. G. (2007) Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus. *International Studies Perspectives*, 8 (2), pp. 172-189.

Mavratsas C. (1997) The ideological contest between Greek Cypriot nationalism and Cypriotism 1974-1995: Politics, social memory and identity. *Ethnic and Racial Studies,* 20 (4), pp. 717-737.

Panayiotou A. (2012) Border Dialectics: Cypriot Social and Historical Movements in a World Systemic Context. In: Umut Bozkurt & Nicos Trimikliniotis (eds.), *Beyond a Divided Cyprus: A State and Society in Transformation,* New York: Palgrave Macmillan, pp. 67-82.

Pastellopoulos A. (2022) 'Federation or Death': The Beginnings and Early Ideology of Cypriot Anarchism. *Anarchist Studies,* 30 (1), pp. 58-82.

Pastellopoulos A. (2022) Cypriotism as a Political Ideology: Critical Contributions and Conceptual Limitations. *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe,* GreeSE Paper Series (No. 178), London School of Economics and Political Science.

Siammas P. (2013) Sensory Stories: A Building in Question. *The Cyprus Dossier,* Issue 5, pp. 51-55.

Zetter R. (1992) Refugees and Forced Migrants as Development Resources: The Greek Cypriot Refugees from 1974. *The Cyprus Review,* 4 (1), pp. 7-39.

Επιλεγμένες Πρωτογενείς Πηγές

IWW-Cyprus (2022) *Το Πλήρες Χρονικό της Απεργίας στην Wolt.* Κείμενο του IWW-Cyprus που κυκλοφόρησε στις 28/12/22 στο Facebook. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://cyfootnotes.blogspot.com/2022/12/wolt-iww-cyprus-2022.html

Αγιομαμίτης Ν. (2021) *Η Ιστορία και η Παράδοση της Εργατικής Δημοκρατίας.* Διαδικτυακή παρουσίαση και συζήτηση που διοργάνωσε η αριστερή ομάδα Εργατική Δημοκρατία. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://www.youtube.com/watch?v=CKzgeVk53DM

Ανώνυμο (2007) Που το Πολιτιστικό Κέντρο Καρτάς στο Στέκι Αρσινόης 5: Μια Ιστορία ενός Χώρου 2003-2007. *Μπλογκ νεκατώματα.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:nekatomata:history1

Ανώνυμο (2018) 2007-2018: Η Συνέχεια μιας Αφήγησης, η Κίνηση τζιαι οι Χώροι. *Μπλογκ νεκατώματα.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:nekatomata:history2

Αριστερή Πτέρυγα (1981) Διακήρυξη της Αριστερής Πτέρυγας του Σ.Κ. ΕΔΕΚ. *Σοσιαλιστική Έκφραση,*

Φύλλο 100, σελ. 1-3.

Αχνιώτης Κ. & Παναγιώτου Α. (2017) *Ριζοσπαστικές Αφηγήσεις για το Κυπριακό που το 1970 τζιαι Μετά.* Ηχογράφηση παρουσίασης και συζήτησης που διοργάνωσε η αντιεξουσιαστική ομάδα Συσπείρωση Ατάκτων. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://www.youtube.com/watch?v=-VsGTFy7kGk

Αχνιώτης Κ. (1989) Η συνάντηση Ε/Κ και Τ/Κ του Βερολίνου: κοινή ανακοίνωση. *Εντός των Τειχών*, Τεύχος 41, σελ. 8-9.

Θεοδώρου Φ. (1978) Σ.Ν. ΕΔΕΝ: Κρίση - Μια Σύντομη Αναφορά. *Δελτίο Συζήτησης*, Τεύχος 3, σελ. 19-22.

Λέσχη Κινηματικού Αναστοχασμού (2025) *Υφαίνοντας το Νήμα: Συγκυρία, Ταξική Σύνθεση και Ανταγωνιστικό Κίνημα στην Κυπριακή Δημοκρατία.* Λευκωσία: Faura Books.

Νέας Διεθνιστική Αριστερά (2014) Ποιοι απέκλεισαν τη ΝΕΔΑ από την Δράσυ-Eylem; *Ιστοσελίδα Νέας Διεθνιστικής Αριστεράς.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:neda:drasy1

Π. Α. (1987) Σκέψεις για τον Χώρο στην Κύπρο. *Δοκιμή,* Τεύχος 11, σελ. 6-7.

Παναγιώτου Α. (1994) Γενιές Ανεξαρτησίας: Ο μετά-αποικιακός άνθρωπος. *Τραίνο στην Πόλη*, Τεύχος 11, σελ. 38-45.

Σ. Α. (2009) Το «Φανάρι του Διογένη»: Καταλήψεις και κοινωνικά κέντρα. *Μπλογκ της κατάληψης «Φανάρι του Διογένη».* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:fanari:fanari_istoriko

Συσπείρωση Ατάκτων (2021) Ως Δαμέ – Η Κυπριακή Άνοιξη – Ανταπόκριση από την Κύπρο. Κυκλοφόρησε αρχικά στο *babylonia.gr.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:sispirosiatakton:osdame_babylonia

Χαραλάμπους Γ. (2021) Interview with the Cyprus Movements Archive. *Interface,* 13 (1), pp. 375-387.

Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Δέκα Ριζοσπαστικά Κείμενα για το Κυπριακό (Βιβλίο), Δεκαετία 2020-2029, 2025, Λευκωσία (νότια), Λευκωσία, Ιστορία του Χώρου

1) Ο πλήρης τίτλος της έκδοσης είναι «Ανθολογία Ιστορικών Κειμένων και Αναλύσεων για την εξελικτική πορεία των θέσεων για τον Κυπροκεντρισμό, την Κυπριακή Συνείδηση, την Κυπριακή ταυτότητα και τον Κυπριωτισμό». Εκδόθηκε το 2022 από τον Νεοκυπριακό Σύνδεσμο. Την επιμέλεια ανέλαβαν ο Αντρέας Παναγιώτου, ο Νίκος Μούδουρος και η Άννα Μισιαούλη. Η Ανθολογία συμπεριλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό κειμένων από όλη τη μοντέρνα ιστορία της Κύπρου, τόσο από Ελληνοκυπρίους όσο και από Τουρκοκυπρίους.

2) Πρόκειται για την μπροσούρα «Μερικά Επίκαιρα Πολιτικά Ζητήματα» που γράφτηκε από τον Χαράλαμπο Βατυλιώτη (Βάτη) και εκδόθηκε το 1931 από το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου, και το άρθρο «Ποιος ο Πραγματικός Δρόμος για την Εθνική μας Λευτεριά», που κυκλοφόρησε το 1947 στο τρίτο φύλλο της εφημερίδας «Εργάτης» του Τροτσκιστικού Κόμματος Κύπρου. Τα κείμενα μπορούν να εντοπιστούν στην ιστοσελίδα του Κυπριακού Κινηματικού Αρχείου (movementsarchive.org). Έχουν επίσης συμπεριληφθεί στην κινηματική έκδοση «το υπόλοιπο μιας διαίρεσης», που κυκλοφόρησε το 2024 από τις εκδόσεις “Faura Books”.

3)

Διάφορα αριστερά πολιτικά κείμενα δημοσιεύθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά τη δεκαετία του ’70, ενώ άλλα κείμενα κυκλοφόρησαν περιστασιακά στην Ελλάδα μετά το 1974. Ο εντοπισμός τέτοιων κειμένων έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολος, αλλά η ύπαρξή τους πρέπει τουλάχιστον να αναφερθεί. Κάποια από αυτά τα κείμενα βρίσκονται στο αρχείο του “Marx Memorial Library” στο Λονδίνο. Σε σχέση με τα τουρκοκυπριακά κείμενα, ο σημαντικότερος περιορισμός ήταν η απουσία επαρκούς αριθμού μεταφράσεων.

4)

Η εφημερίδα «Ανάφεντος» ήταν έκδοση της «Ένωσης Αναρχικών», πολιτικής ομάδας που ήταν ενεργή το 2010-11. Δεν σχετίζεται με την αναρχική ομάδα «Ανάφεντος», που ήταν ενεργή τη δεκαετία του ’80.

5)

Θα ήθελα να εκφράσω εδώ τις ευχαριστίες μου στα άτομα που ανέλαβαν την ψηφιοποίηση και επανέκδοση της μπροσούρας.

6)

Η καταγραφή γράφτηκε το 2023. Για αυτό το λόγο, κάποιες από τις ομάδες που αναφέρονται έχουν πλέον είτε διαλυθεί επίσημα (antifa λευκοşa, Αερικό) είτε έχουν παραμείνει ανενεργές για εκτεταμένη χρονική περίοδο, στο σημείο που μπορούμε να θεωρήσουμε πως έχουν κλείσει τον κύκλο τους (ΑΚΘΟ, Αγκάρρα, Νέα Σκέψη, Συσπείρωση Ατάκτων, Α.ΣΥ.ΛΑ Ρε Αλέξης, Α. Σ. Ερρίκο Μαλατέστα και Κόρες Ξαπόλυτες).

7)

Caesar Mavratsas (1997) The ideological contest between Greek Cypriot nationalism and Cypriotism 1974-1995: Politics, social memory and identity. *Ethnic and Racial Studies*, 20 (4), σελίδα 721.

8)

Παρ’ όλο που γνωρίζουμε ελάχιστα για τη δράση της, αξίζει να αναφερθεί εδώ και η δημιουργία της «Ομάδας Γυναικών Λευκωσίας» (1978-81), φεμινιστικής ομάδας που εξέδωσε τέσσερις μπροσούρες σχετικά με την έμφυλη ανισότητα και το γυναικείο ζήτημα. Το 1986 ιδρύθηκε επίσης η οργάνωση «Φίλοι του Ακάμα», που αποτελεί μέχρι σήμερα σημείο αναφοράς για το τοπικό οικολογικό κίνημα. Η δράση της έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μέχρι σήμερα διάσωση της χερσονήσου του Ακάμα από την οικολογική καταστροφή.

9)

Ο χώρος ήταν γνωστός επίσης και ως «Πεφτζίν».

10)

Η συνέντευξη δόθηκε στο γαλλικό zine “Riot & Dance”, μάλλον το 1996. Αναδημοσιεύτηκε το 1997 στο βρετανικό zine “Ripping Thrash”. Μπορεί να εντοπιστεί στο Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο (movementsarchive.org).

11)

Το 2004 δημιουργήθηκε επίσης η «Πρωτοβουλία Αριστερών για το ΝΑΙ» με στόχο τη στήριξη του σχεδίου, μετά από την απόφαση του ΑΚΕΛ να το απορρίψει.

12)

Από το 2005 άλλαξε η ομάδα διαχείρισης του Kardaş, ενώ το 2007-2008 ο χώρος άλλαξε ξανά διαχείριση και μετονομάστηκε σε «Στέκι Αρσινόης 5». Σε αυτή την τελευταία φάση λειτουργούσε ουσιαστικά σαν αναρχική κατάληψη.

13)

Αρχικά το ιστολόγιο ονομαζόταν «Επανένωση 2010».

14)

Το 2018 η Νέα Διεθνιστική Αριστερά άνοιξε επίσης τον κοινωνικό χώρο «Μελτέμι» στην παλιά πόλη της Λευκωσίας.

15)

Αξίζει να σημειωθεί εδώ το άνοιγμα δύο καταλήψεων στην παλιά πόλη την ίδια περίοδο, της «Μαλακάσας», που άνοιξε αρχικά το 2005 από τους “Cyclown Circus”, μια μικρή ισπανική ομάδα πλανόδιου τσίρκου, και της κατάληψης «Το Φανάρι του Διογένη» (2008-09). Οι Cyclown Circus εισήγαγαν επίσης την ιδέα διοργάνωσης ποδηλατοπορειών Critical Mass, με την πρώτη πορεία να διοργανώνεται το 2006 στη Λευκωσία.

16)

Η πλατεία Φανερωμένης ήταν γνωστή επίσης και ως η «πλατεία του Μανώλη». Μανώλης ήταν το όνομα που είχε δοθεί στο δέντρο που βρίσκεται στην πλατεία, από τη νεολαία που σύχναζε τότε εκεί.
17)

Η ομάδα διατηρούσε κοινωνικό χώρο που στεγαζόταν στην οδό Σαπφούς στην εντός των τειχών Λευκωσία, που μετά το κλείσιμο του κύκλου της ομάδας συνέχισε να λειτουργεί για μικρό χρονικό διάστημα με την ονομασία «αυτοδιαχειριζόμενο στέκι Σαπφούς».
18)

Η ομάδα ξεκίνησε μια από τις πρώτες προσπάθειες συγκρότησης σελίδας εναλλακτικής διαδικτυακής ενημέρωσης, κυκλοφορώντας το «Διαδικτυακό Περιοδικό Φάλιες» το 2005-06. Από αυτό το εγχείρημα πήραν μετέπειτα οι Φάλιες και το όνομα τους. Η ιστοσελίδα των Φάλιων αποτελούσε για αρκετά χρόνια (2009-13) σημείο αναφοράς για την εναλλακτική ενημέρωση, καθώς και για νέα και δράσεις που σχετίζονταν με τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο.
19)

Γύρω στο 2010-11 μετατράπηκε επίσης ένα εγκαταλελειμμένο χωράφι τις παλιάς πόλης σε αυτοδιαχειριζόμενο πάρκο, μένοντας γνωστό με την ονομασία «Παρκούιν».
20)

Μια μαθητική ομάδα με την ονομασία «ΑΝΤικαπιταλιστικός-Αντιφασιστικός Μαθητικός Αγώνας» (ANT.A.M.A.) δραστηριοποιήθηκε επίσης το 2013.
21)

Αξίζει να αναφερθεί εδώ και η παρουσία του islandanarchy (2009-13), διαδικτυακού φόρουμ του αντιεξουσιαστικού χώρου της Κύπρου.
22)

Το 2018 δημιουργήθηκε επίσης η ομάδα «Πλατύπους Λευκωσίας», μικρή μαρξιστική οργάνωση συνδεδεμένη με το “Platypus Affiliated Society”, η οποία ασχολείται κυρίως με τη διοργάνωση πολιτικών συζητήσεων.
23)

Αξίζει να αναφερθεί ότι το 2014 λειτουργούσε επίσης ένας μικρός αυτοοργανωμένος κοινωνικός χώρος στην παλιά πόλη της Λευκωσίας με την ονομασία «Στέκι Άρεως 11», τον οποίο διαχειρίζονταν μαθητές.
24)

Το αρχικό όνομα της ομάδας ήταν “antifa nicosia”, αλλά σύντομα μετονομάστηκε σε “antifa lefkoşa”, συνδυάζοντας το ελληνικό (Λευκωσία) και το τουρκικό (Lefkoşa) όνομα της πόλης.
25)

Η ομάδα εμφανίστηκε αρχικά με την ονομασία “Antifa Oroklini”. Μια άλλη ομάδα που έκανε την εμφάνιση της αυτή την περίοδο είναι η “Antifa Aradippou” (2020), η οποία μετονομάστηκε μετέπειτα σε «Α. Σ. Ερρίκο Μαλατέστα».
26)

Ακολούθησαν ακόμη δύο πορείες «Ως Δαμέ» τους επόμενους μήνες.
27)

Η απεργία υποστηρίχθηκε έμπρακτα από το “IWW-Cyprus”, μια μικρή πολιτική οργάνωση συνδεδεμένη με την παγκόσμια εργατική συντεχνία «Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου» (Industrial Workers of the World). Η οργάνωση εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 2020.

From:
https://movementsarchive.org/ - **Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο**
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:books:faura:tafoi:introduction

Last update: **2026/02/02 07:47**